

1920

1920. január 7.

A magyar küldöttség megérkezett a párizsi béketárgyalások helyszínére. A korabeli feljegyzések szerint a győztesek úgy bántak velük, mint „az internáltak csoportjával”. Az Apponyi Albert vezette küldöttség az első felszólalása során elutasította az eléjük tárt béketervezetet, és a Teleki Pál által előkészített dokumentumokra hivatkozva kérte annak érdemi újratárgyalását. Magyarország elfogadta Horvátország és Szlovénia elszakítását, de nem egyezett bele a Bácska és a Baranya elcsatolásába.

Vinaver 1971, 113.

Az újvidéki Református Egyházközösség ének-kara a belgrádi belügyminisztériumtól megkapta a működési engedélyt.

Mészáros 1981, 225.

1920. január 7–8.

A Jugoszláv Szocialista (Kommunista) Párt vajdasági körzeti szervezetének és a szakszervezeteknek újvidéki együttes tanácskozásán elítélték az agrárreformmal kapcsolatos elképzeléseket, és a földterületek államosítása mellett foglaltak állást. Vajdaságban az agrárreform meghirdetésekor 400 olyan nagybirtokost tartottak nyilván, akinek a földbirtoka meghaladta a 200 katasztrális holdat. Ezek a birtokok összesen 907 111 katasztrális hold és 53 négyszögölnyi területet jelentettek. (*Idézett forrás: Danilo Kecić „Revolucionarni radnički pokret u Vojvodini 1917–1921” című műve. Újvidék, 1972.*) A szerző szerint az agrárreform által érintett nagybirtokosok nemzetiségi összetétele a következőképpen alakult:

	Kat. hold	Négyszögöl	%
1. magyar	175 802	242	48,62
2. német	78 352	1069	21,67
3. szerb	30 337	985	8,39
4. zsidó	28 059	496	7,76
5. olasz	24 840	1278	6,87

6. horvát	23 969	557	6,63
7. román	216	894	0,06
Összesen:	361 578	721	100,00

Mészáros 1981, 98.

A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság – a parlamentarizmus – idején a Vajdaságterületén 600 000 volt a bérmunkások száma, ennek kétharmadát a magyarok és a németek alkották. 1918 után, amikor a magyar közösséget kirekesztették az agrárreform kedvezményezettjeinek sorából, 70% fölé emelkedett a magyar földnélküliek száma. A napszámosok, a cselédek és a zsellérek bére nem érte el az iparban dolgozók bérének egyharmadát sem. Ezenkívül egészségi biztosításban sem részesültek.

Mészáros 1981, 124–125.

1920. január 15.

Az 528-as számú miniszteri rendelet – majd ezt követően a szeptember 3-i 14 140. számú rendelet – további négy évre, 1920. október 1-től 1924. szeptember 30-ig meghosszabbította a kényszerbérletet.

Prokopy 1933, 10.

1920. január 18.

Nagybecskereken megjelent a *Közakarat* című lap. A szocialista eszméket valló Binder József kiadásában és Szűszner Kálmán szerkesztésével megjelenő újság első száma 2 800 példányban jelent meg, és terjesztői igyekeztek eljuttatni a távolabbi, magyarok által lakott városokba és falvakba is. (Binder József lapalapítási kérelmét 1919. október 19-én juttatta el a belügyminisztériumhoz.) Eszmeiségében teljes mértékben azonosult a Jugoszláv Szocialista (Kommunista) Munkáspárt programjával, ezért a 6. szám megjelenését követően a belgrádi belügyminisztérium 1920. január 24-én betiltotta. Szűszner Kálmán és Kun György újságírókat ezt követően kiutasították az országból.

Mészáros 1981, 117–118.

1920. január 21–24.

A szövetségesek ultimátumot intéztek Belgrádhhoz, melyben közölték, Fiume Olaszországhoz fog tartozni.

Vinaver 1971, 119.

1920. január 25.

A skupština elfogadta a Nemzeti Bank létrehozásáról szóló törvényt. Ezzel egy időben rendeletet hozott a korona és a dinár 4:1 arányú átváltására vonatkozóan, óriási vagyoni kárt okozva ezzel az Osztrák–Magyar Monarchia egykori területein élő lakosoknak.

Mészáros 1981, 96.

1920. január 29.

Krizman Hinkó dr. agrárreform-miniszter 1091. számú rendeletében – amit az 1920. július 1-jén kelt 10 185. számú rendeletével megerősített – kimondta, „a magyar és a német nemzetiségű polgárok és polgárnők nem vehetnek részt a helyi agrárbizottságok megválasztásában állampolgárságuk nemzetközi kérdésének elintézetlensége miatt”.

Prokopy 1933, 24.

1920. február 1.

1920. január 25-én megszűnt az 1911. október 1-je óta megjelenő *Óbecsei Újság* című szépirodalmi, közgazdasági és társadalmi hetilap, ám egy héttel később, 1920. február 1-jén már megjelent a *Tiszavidék* című hetilap. Pusztán címváltozásról volt szó, hiszen mindkét lapot felelős szerkesztőként Bácskay Bódog jegyezte. 1922 szeptemberében bekövetkezett váratlan halálát követően néhány szám Tihanyi Ernő felelős szerkesztő irányításával látott napvilágot, az 1922. október 22-i *Tiszavidék* azonban már dr. Draskóczy Ede nevével jelent meg. 1923. január 28-án (*B. N.*): *A Vajdaság vámbevételei* (3.) című cikk címében először jelent meg a Vajdaság mint közigazgatási fogalom (1925. június 21-én: *A Vajdaság adója*, 2.) Ekkoriban új ar-

culatot öltött a *Tiszavidék* is, s óbecsei községlapból regionális közlönyvé vált, az oktatás, a művelődés és az egyházi élet terén „vajdasági” kitekintésre törekedett. Az 1926. december 19-én közzétett előfizetési felhívásban a szerkesztő rámutatott: „Munkatársaink között a helyi magyar társadalom legkiválóbb tagjait találjuk, akik arra törekszenek, hogy olvasóinknak mindig elsőrendű szórakoztató és hasznos, nevelő-tanító olvasmányokkal szolgáljanak.” A *Tiszavidék* utolsó fellelhető száma 1934. április 15. dátumot viseli.

1920. február 12.

A 2119. számú királyi rendelettel létrehozták az agrárreform-minisztériumot. Hozzá tartozott hét tartomány (Szlovénia, Horvát-Szlavónország, Dalmácia, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Vajdaság és Dél- vagy Ószerbia) agrárigazgatósága, melynek végrehajtó szerveiként a megyei agrárhivatalok és az ezeknek alárendelt agrármegbízottak és a helyi agrárbizottságok működtek.

Prokopy 1933, 32.

1920. február 21.

Hatályba lépett a nagybirtok részleges kisajátításáról szóló szabályrendelet, amely a telepesek számára volt hivatott földalapot biztosítani. Egy-egy telep – e rendelet szerint – nem lehetett kisebb 1000 katasztrális holdnál, legalábbis kezdetben, mert későbbi intézkedések kisebb telepek létrehozását is lehetővé tették.

Lőrinc 1977, 35.

1920. február 26.

Pécsett hatalmas tömeggyűlést rendeztek, melyen Polácsi János volt az egyik szónok, és amelyen elítélték a Horthy-rendszer terrorját. (A szocialista mozgalmon belül sokan a Horthy-rendszerrel való szembenállást összekapcsolták az SZHSZ Királysághoz történő csatlakozással.)

Szűts 1991, 73.

1920. február 29.

Slavko Šćecarov szerb agrárreform-miniszter körlevelet intézett a megyei agrár-főmegbízottakhoz, amelyben ez olvasható: „Különös védelemben részesítendő az a középirtok, amely nemzeti kezekben van (t. i. szerb), mert az agrárreform végrehajtásánál nem szabad szem elől téveszteni a nemzeti momentumot egyfelől azok szempontjaiból, akiket földdel kell ellátni, másfelől és főleg annak a birtoknak a szempontjából, amelyet agrárreformmal kell sújtani. Elrendelem tehát, hogy az olyan birtokoknak ideiglenes haszonbérletbe való kiadásánál, melyek terjedelmükkel nem érik el azt a maximumot, amely az egyes országrészekben a nagybirtok elidegenítését és megterhelését leltító 1919. július 21-iki rendelet 2. §-a értelmében megállapított: figyelembe vételessenek mind az itt kifejtett szempontok, de különösen a birtok tulajdonosának a nemzetisége.” A rendeletek, a határozatok, az utasítások és a körlevelek tehát soha nem mulasztották el hangsúlyozni, hogy a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság területén az agrárreform kifejezetten szerb nemzeti érdekeket szolgált.

Etédi 1929, 37.

1920. február

Frádl József katolikus kántortanító vezetésével újakezdte munkáját az ósziváci Magyar Művelődési Egyesület. Első társasestjükön bemutatták a *Három frakk* és az *Ő nem féltékeny* című bohózatokat.

Bokréta 1940, 70.

1920. március 1.

A magyar nemzetgyűlés a református vallású Horthy Miklóst választotta meg Magyarország kormányzójává. Csernoch János bíboros hercegprímás a magyar katolikus egyház nevében 1920. március 17-én levélben gratulált a kinevezéshez.

Balogh–Gergely 1993, 176.

Külán magyar és német fiatalok nagyméretű tiltakozó megmozdulást szerveztek. A szerb katonai vezetés 1920 elejétől kezdte a saját hadseregébe besorozni a „nem szláv” nemzetiségűeket is. [...] A behívóparancsok tömeges megtagadása a szerb hatalom újabb megtorló intézkedéseit vonta maga után.

Mészáros 1981, 82–83.

1920. április 1.

Újvidéken elbocsátottak 30 községi tisztviselőt, mert megtagadták az eskü letételét. S mert hasonló okokból januárban már 12 tisztviselőt, márciusban pedig a városi bíróság magyar alkalmazottjait családtagjaikkal együtt (összesen 53 főt) átdobtak a demarkációs vonalon, a városi hivatalokban nem maradt egyetlen magyar hivatalnok sem.

Mészáros 1981, 84.

1920. április 15.

Szabadkán a magyar vasutasok általános sztrájkba léptek, melyet a rendőri és katonai erőknek csak április 20-án sikerült letörniük. A városban 1500 vasutast bocsátottak el, sokat közülük a demarkációs vonalon áttoloncoltak Magyarországra.

Mészáros 1981, 120.

1920. április

Az oktatási és művelődési miniszter rendelete szerint a magyar tanítóknak három éven belül sikeres vizsgát kellett tenniük az államnyelv ismeretéből. A vizsga letételéig csak ideiglenes alkalmazottként dolgozhattak.

Mészáros 1981, 138.

1920. május 25.

Jugoszlávia, Románia és Csehszlovákia katonai megállapodást írt alá, melynek értelmében, ha sor kerül rá, készek fegyverrel is megakadályozni a történelmi Magyarország restaurálását. A szerződés szövegét eljuttatták a párizsi béketárgya-

lásokon részt vevő nagyhatalmak képviselőihez is. A három utódállam ezzel katonai nyomást gyakorolt Magyarországra a békeszerződés aláírásának kikényszerítése érdekében. Egy korábbi – 1919. március 11-én kelt – memorandumból kiderül, hogy a jugoszláv delegáció egy 130 000 km² területű, közel tízmillió lakossal rendelkező Magyarországgal számolt, melynek nemzeti jövedelme nem haladta volna meg a hatmilliárd arany frankot, amelyből kétmilliárd frankot a szomszédos országok kárpótlására kell fordítani.

Vinaver 1971, 108.

1920. május

Bácska új főispánja elrendeli, hogy a hivatalnokoknak hűségesküt kell tenni a délszláv államra és a királyra. A magyar hivatalnoki kar jelentős része ezt megtagadta, őket azonnal elbocsátották, egy részüket áttoloncolták a határon.

Vinaver 1971, 129–130.

1920. június 4.

A történelmi Magyarország területéből a trianoni békeszerződéssel a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz Horvát-Szlovénország nélkül 20 551 négyzetkilométert csatoltak, melynek 1 509 295 lakosa volt, ebből 30,3 százalék a magyar. Az 1910-es magyar népszámlálás adatai szerint a Magyarországnak a délszláv államhoz került délnyugati részén, a hajdani Vas- és Zala-vármegye területén fekvő Muravidék területén (940 km²) 91 436 lakos 22,3%-a, 20 346 fő volt magyar, 73,1%-a, 66 790 fő pedig vend (szlovén). A Muraköz (795 km²) 93 837 főnyi lakosságának 91,1%-a volt horvát. Baranya vármegye déli részéből a Duna és a Dráva között elterülő, úgynevezett baranyai háromszög (1213 km²) került a délszláv államhoz. E terület 50 797 főnyi lakosságának 19,6%-a volt magyar (20 134 fő), 27,5%-a német, 19,6%-a horvát, 11,9%-a pedig szerb. A Bánát SZHSZ Királysághoz került területén élő 572 771 lakos 43,9%-a volt szerb

és egyéb szláv, 54,3%-a pedig német, magyar és román nemzetiségű. Az 1910-es magyar népszámlálás szerint a Bánátban 109 343 magyar élt. A magyarság lakosságon belüli létszáma a Bácskában volt a legmagasabb, 697 101 lakos között 41,8% volt magyar (291 433 fő), 23,2%-a német. A szerbek és a horvátok alkották a lakosság 27,5%-át. Az 1921-es délszláv összeírás szerint az SZHSZ Királyság 11 984 911 lakosából 467 658 volt magyar, akiknek döntő többsége, 378 107 a Vajdaságban élt. Szerbiában mindössze 2532 magyar élt, Montenegróban 17, Bosznia-Hercegovinában 2557, Dalmáciában 68, Horvátországban 71 928, Szlovéniában pedig 14 429 fő vallotta magát magyarnak.

Sajti 2010, 47.

A katolikus egyház Magyarországon négy egyháztartományra és 25 egyházmegyére oszlott, Horvátország egy egyháztartományt alkotott négy egyházmegyével, összesen tehát öt egyháztartomány és 29 egyházmegye terült el a magyar királyság történelmi határai között. Ezenkívül az egész országra kiterjedő szervezetei voltak a bencés, premontrei, cisztercita, piarista, jezsuita, Szent Ferenc-rendi, minorita, irgalmas szerzeteseknek, valamint számos női szerzetnek. A szorosan vett Magyarországon a római katolikusoknak 18 püspökségük közül négynek egész területét (Nyitra, Besztercebánya, Szepes és Erdély), tizenegynek többé-kevésbé nagy részét (Esztergom, Vác, Győr, Szombathely, Pécs, Csanád, Kalocsa, Szatmár, Nagyvárad, Kassa, Rozsnyó) veszítették el, míg érintetlenül csak három maradt (Székesfehérvár, Veszprém, Eger). A 3310 anyaegyházból 1432 maradt meg, s így a veszteség 56 %-ot tesz ki.

A hét görög katolikus püspökség közül a hajdúdorogi magyar püspökség plébániáinak fele, 83 maradt Magyarországon, míg a másik fele, 80 Romániához került: az eperjesi, munkácsi és nagyváradai püspökségeknek mindössze 24 plébániája maradt a trianoni határokon belül,

míg a lugosi, szamosújvári és gyulafehérvár-fogarasi püspökségek teljesen elszakadtak.

A görögkeleti román és szerb egyházak hét püspöksége közül az aradi, temesvári és bácsi püspökségekből 27 plébánia maradt Magyarországon, a szentendrei 42 plébániáját tartotta meg, és hetet elveszített, míg a verseci, karánsebesi és nagyszébeni teljes egészében elszakadtak.

A református és evangélikus egyházkerületek közül a történeti emlékekben leggazdagabb és legnagyobb egy-egy erdélyi teljes egészében idegen uralom alá került, míg a többi 4–4 egyházkerület érzékeny veszteséget szenvedett. A reformátusok lelkészeik felét veszítették el: 1078 elkerült, 1008 maradt. Az evangélikusok lelkészeik kétharmadát veszítették el. 76 egyházuk szakadt el (442 anyaegyház, 264 leányegyház), 404 egyház (250 anyaegyház, 154 leányegyház) megmaradt.

Az unitáriusok egyetlen püspökségüket, a kolozsvárit és majdnem az összes lelkészségüket elveszítették, a csonka országban, a Duna–Tisza menti egyházkörben mindössze öt lelkészségük maradt.

Olay 1930, 31–32.

A trianoni békével jugoszláv fennhatóság alá került a csanádi egyházmegyének több mint egy negyede, a kalocsai főegyházmegye nagyobb része, a pécsi egyházmegye szlavóniai és dél-barányai területe, valamint a szombathelyi egyházmegye 19 plébániája, s távozni kényszerültek a piaristák a vezetésük alatt álló nagybecskereki gimnáziumból. A kalocsai érsekség jugoszláv uralom alá került 89 plébániájából 1923 februárjában a Szentszék létrehozta a bácskai apostoli kormányzóságot, s kormányzójául az ekkor elhunyt Várady Árpád kalocsai érsek korábbi helynökét, Budanović Lajos szabadkai plébánost nevezte ki. A pécsi püspökség jugoszláv fennhatóság alá került részét, mint külön északszerémi és dél-barányai apostoli kormányzóságot a Szentszék 1922-ben a bosznia-szerémi

(đakovári) püspök, Akšanić Antal joghatósága alá rendelte. A csanádi egyházmegye jugoszláviai csonkját először, mint Glattfelder Gyula püspök helynöke, Kovács István nagybecskereki plébános, pápai prelátus kormányozta, majd a bácskai apostoli kormányzósággal egyidejűleg, 1923. február 10-i kelettel a jugoszláviai Bácságból is apostoli kormányzóságot létesített a Szentszék. Első adminisztrátora a magyarul is tudó Rodić Raphael ferencrendi szerzetes lett, akit azonban a következő év októberében – amikor őt kineveztek belgrádi érsekké – ugyancsak Kovács István tette meg helynöké. A szombathelyi egyházmegye Jugoszláviához csatolt plébániái 1923. december 1-jén a maribori püspök joghatósága alá kerültek.

Mivel a Vajdaságban nem létezett katolikus papnevelő intézet, bizonytalanná vált a magyar katolikus papi utánpótlás is. A bácskai kispapok szétszórtan, Zágrábban, Đakováron, Szarajevóban és Splitben tanultak.

Salacz 1975, 107–109.

Bácska új apostoli adminisztrátora, Budanović Lajos kitűnő szervezőnek bizonyult. Még mint érseki helynök, 1920-ban Palánkán új adminisztratúrát létesített, amely 1921-ben új plébániává alakult át, ugyanakkor Szabadkán a Szent Teréz-plébániához tartozó bunyevác lakosságú Békován magyar nyelvű parókiát és templomot építtetett. 1922-ben lett önálló magyar nyelvű adminisztrátúra a közigazgatásilag Moholhoz tartozó Gunaraspuzta Adához, Szenttamáshoz, Péterrévéhez és Óbecséhez tartozó filiáival, amelynek 1925-ben megépült a temploma is. Budanović apostoli kormányzói kinevezése után 1924-ben alapította meg az oromhegyesi plébániát, mely korábban Adorján fiókegyháza volt. 1926-ban egész sor új lelkészség létesült, így Szabadkán a Szent Teréz- és Szent Péter-plébániákból kivált Kisboldogasszony-lelkészség (1929-ben a kápolnája is felépült), és ugyancsak a Szent Teréz- és Szent Rókus-parókiákból kivált

Kálvária lelkészség, utóbb Jézus feltámadásáról elnevezett, a szintén a Szent Teréz- és a tavankúti plébániákból kiszakított sebesicspusztai (Mala Bosna), a Szent Péter- és Szent György-plébániákból kiszakított Szabadka-kertvárosi (e két utóbbinak 1930-ban, illetve 1931-ben a templomaik is megépültek) horvát–magyar nyelvű lelkészséggel, és a Szent Rókus-parókiából kiszakított magyar–horvát–német nyelvű sándori lelkészséggel. Ugyancsak 1926-ban létesült még a horgosi plébániából kivált horgos-királyhalmi, a magyarkanizsai belvárosból kiszakított, már templommal rendelkező Szent Pál-, valamint az ugyancsak templommal rendelkező tóthfalusi parókia, továbbá a zentai Szent István-, illetve a Jézus Szíve plébániákból kivált Szent Ferenc- és Szent Antal- magyar nyelvű lelkészségek, valamint a palánkai plébániából kivált ópalánkai német és magyar lelkészség is. 1927-ben további hat új magyar nyelvű lelkészség létesült: Újvidéken a belvárosi plébániából kivált Szent Rókusról elnevezett plébánia, valamint a kettőjükből újra kivált Szent Erzsébet-lelkészség, melynek 1931-ben a temploma is felépült. Továbbá a Martonosból kivált a martonos-körösparti (kispiaci), a kúlai Szent Rókus-, a péterrévei Szent Imre-, és az Óbecséhez tartozó három és félezer magyar hívőt számláló Újfaluban a Szent Margit-plébánia.

1933-ban létesült Szabadkán a Szent Péter-plébánia területén a már önálló templommal rendelkező Szent Kereszt és paliczfürdői magyar és horvát nyelvű lelkészségek, valamint Apatinban a német nyelvű Jézus szíve lelkészség, melynek a hívők áldozatkészsége nyomán azonnal megépült a temploma is, 1935-ben a Szabadkához tartozó nagyfényi plébániából vált ki a györgyeni, azonnal templomot is építő horvát nyelvű lelkészség, és a kucorai plébániából a torzsai magyar–német–horvát plébánia, amely 1940-ben építette fel a saját templomát. Szép nagy templom épült 1936-ban a szabadkai plébániából kivált, a magyar határon fekvő

kelebiai magyar és horvát nyelvű, valamint a szabadkai-ludaspusztai parókiából kivált hajdújárasi magyar lelkészség. 1936-ban létesült a vajszkai parókiához tartozó bogyáni templom horvát nyelvű lelkészsége, valamint a zombori kórház magyar nyelvű curatiája is. 1937-ben a már templommal rendelkező Keviben szerveztek a tornyosi parókiából kivált magyar nyelvű lelkészséget, 1938-ban pedig megépült a templom a kishegyesi parókiából leválasztott bácsfeketehegyi vicariának is, 1939–1940-ben pedig Alsófutakon épült fel az akkor létesített magyar–német lelkészség temploma. Az újonnan szervezett lelkészségek közül 1931-ben parókiává fejlődött a magyarkanizsai Szent Pál- és a tóthfalusi lelkészség. 1924-ben Zomborban megépült a második templom is, 1928–1929-ben pedig a hívek áldozatkészsége nyomán felépült a hatalmas csantavéri templom is. 1938-ban Futak filiája, Petróc is templomot építtetett, 1939–1940-ben pedig a horgosi–királyhalmi lelkészségnek is megépült a temploma.

Salacz 1975, 112–113.

A trianoni békeszerződést megelőzően már végrehajtották az egész megyei közigazgatás szerbesítését. Bács megye főispánja Manojlovics Vladisláv lett. Erősen szerb nemzeti érzésű, aki már a magyar uralom idején tevékenyen részt vett a szerb szervezkedésben és azokban a tanácskozásokban, amelyek már 1918 októberében megkezdődtek a délvidéki szerbség vezetői között [...], de teljesen korrekt európai gondolkodású, tisztességes ember, akinek az volt az elképzelése, hogy az új délszláv államban a magyarságnak lehet olyan együttélési esélyt biztosítani, amely talán kielégíti a délvidéki magyarságot is. Elképzeléseiből azonban semmi sem valósult meg.

Csuka 1995, 36.

A békeszerződés 65. bekezdése kimondta, hogy azok a nem szláv nemzetiségűek, akik vállalták

nemzeti hovatartozásukat, optálhattak, és 1922. január 26-ig el kellett hagyniuk a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság területét. Egy másik bekezdés előírta, hogy azok a magyarok, akik 1910. január 1-je előtt is a most elcsatolt területen éltek, megkapták az új ország állampolgárságát. Akik később telepedtek le, azoknak ezt külön kellett kérvényezniük, de a legkritikább esetben kapták meg az SZHSZ Királyság állampolgárságát. Túlnyomó többségüknek távozniuk kellett az országból. A szerb politikai vezetés intoleráns magatartása miatt azonban 1921 végéig 39 272 magyar hagyta el Bácska, Bánát és Baranya területét.

Mészáros 1981, 85., 87.

Az első három esztendőben a legtöbbet Topolya, Bácskossuthfalva, Bácsföldvár, Temerin és Horgos népe szenvedett a jegyzőktől. Később a magyar újságok leleplezései nyomán vizsgálatok indultak meg, amelyek több visszaéléssel vádolt magasabb rangú tisztviselőnek a bukását, néhány esetben – így Sztojkov Mózes bács megyei alispán esetében is – börtönbe jutását eredményezték.

Csuka 1995, 37.

Azokban a magyar községekben, amelyekben mindig vegyesen éltek szerbek és magyarok, sokkal kisebb volt a délvidéki magyar társadalomra jellemző, veszedelmes bűnultság. Bácsföldvár, Óbecse, Szenttamás magyarsága, amely tulajdonképpen mindig védelmi pozícióban élt, hiszen a szerbség aránylag erősebb volt, ocsúdott fel a leghamarabb. Egyszerű emberek, falusi kereskedők, kisgazdák álltak a közösségi élet megszervezése érdekében indított mozgalom élére, ezek a névtelenek, ezek a kisemberek voltak a magyar ellenállás gondolatának első magvetői.

Csuka 1995, 45.

Mindenki úgy segített, ahogy tudott. Hiteleket szereztek, kölcsönöket adtak, munkához jut-

tatták a kenyértelen embereket. A nagy baj az volt, hogy mindez ideiglenes volt. A segítőakciók megszervezői, akiknek élén Törley Bálint állott, úgy gondolták, hogy csak rövid időről van szó, a békekötés véget fog vetni az idegen önkénynek...

Csuka 1995, 44.

1920. június 6.

Az oktatási miniszter, Svetozar Pribičević aláírásával megjelent az oktatási minisztérium Bácska, Bánát és Baranya Ügyosztályának 17967. számú rendelete, amely az 1920–1921-es tanévtől elrendeli a magyar nyelvű iskolai oktatás fokozatos felszámolását. [...] Valamennyi állami gimnázium – a nagybecskereki, a pancsovai, a nagykikindai, a fehértemplomi, a zombori, a szenttamási és az újvidéki is – folytathatja oktatói tevékenységét, de amennyiben a felső tagozatokon eddig magyar nyelven folyt az oktatás, mostantól kizárólag szerb nyelven tanulhatnak a diákok.

Mészáros 1981, 189.

1920. július 1.

Az agrárreformügyi miniszter rendelete szerint – amelyben a bácskai és a bánáti agrárbizottságok létrehozásának szükségességéről szolt – leszögezte: a rendelet 5. bekezdése értelmében „a magyar és a német kisebbség, tekintettel az állampolgársági hovatartozásuk rendezetlenségének kérdésére, nem lehetnek kedvezményezettjei az agrárreformnak”. (*Službene novine*, 1920. július 5.) Az optálás határideje 1922. január 26-a volt, addig a magyarokat és a németeket nem tekintették jugoszláv állampolgároknak (*Službene novine*, 1920. február 28.) Nem vehettek részt a választásokon és nem voltak választhatók sem. (*Službene novine*, 1921. március 13.) Állampolgárságot automatikusan csak azok kaptak, akik 1910. január 1-je előtt is bejelentett lakhellyel rendelkeztek a vidéken. Akik ezt követően költöztek a Szerb–Horvát–Királyság által megszerzett területre, azoknak

1921. július 15-ig külön eljárás keretében kellett állampolgársági igazolást szerezniük. (*Službene novine*, 1920. december 6.)

Mészáros 1981, 139–140.

A *Hivatalos Lapban* megjelent a Naredba ministra za Agrarnu Reformu od 1. jula 1920 br. 10 185 o raspuštanju starih i izbor novih agrar. odbora u Banatu i Bačkoj című rendelet. (*Službene novine*, 1920. broj 145.) A Bácska és a Bánság területére vonatkozó községi, járási és megyei agrárbizottságok megválasztásáról szóló agrárreform-minisztériumi rendelet 5. §-a szerint a „magyar és a német polgárok, tekintettel a nemzetközi körülmények folytán rendezetlen állampolgárságukra”, nem jelölhetők és nem választhatók meg az agrárbizottságok tagjaivá. A magyar és német nemzetiségű lakosság állampolgárságának rendezését ugyanis külön törvény szabályozta, amely 1922. január 26-ig adott határidőt az optálásra, a „honosság megválasztására”.

1920. július 13.

Svetozar Pribičević oktatási miniszter a Minisztertanácshoz eljuttatott 10 130. számú beadványában kérte a Szerbia és Crna Gora területén érvényes oktatási törvény Vajdaságra történő kiterjesztését. A Minisztertanács jóváhagyta a miniszter kérését, és ezzel ténylegesen is megkezdődött a magyar általános (és közép-) iskolák felszámolása.

Mészáros 1981, 190.

1920. július vége

Polácsi János küldöttség élén Belgrádban járt, majd az ott folytatott tárgyalásokon tájékoztatta a pécsieket. Belgrádi tárgyalásait így foglalta össze:

1. Meddig tart még Pécs és Baranya megszállása? – Válasz: A béke ratifikálásáig, esetleg még azután is 3-4 hónapig.

2. Meddig marad a jugoszláv közigazgatás? – Válasz: Bizonytalan ideig.

3. Milyen büntetést szab a jugoszláv hatóság az ide szökött fehér agitátorokra? – Válasz: Erre megvannak az előírások.

4. Megtarthatók lesznek-e a községi és a törvényhatósági választások? – Válasz: A jugoszláv kormány nem zárkózik el, sőt, bizonyos körülmények között támogatja is, de részletes tervet vár a pécsi Szocialista Párttól.

5. Mi a célja a kormánynak a pécsi fehérek újságjával, a *Dunántúllal*? – Válasz: Amíg szerb érdekeket nem sért, nem tesznek semmit.

Szűts 1991, 75.

1920. augusztus 8.

Pécssett szocialista nagygyűlést tartottak, amelyen Doktor Sándor beszélt. Hangsúlyozta: „Mi állunk a jogfolytonosság alapján, mikor ide a szerb megszálló csapatok megérkeztek, akkor itt a Károlyi-törvények alapján Nemzeti Tanács uralma alatt állott a város. Az újabb magyar törvényeknek itt nem lehet hatásuk, ezért ezt a nemzeti tanácsot kell helyreállítani... Ez a népgyűlés elég hatalmas ahhoz, hogy határozatot hozzon. Elő fogjuk terjeszteni a Nemzeti Tanács régi tagjainak névsorát...” [...] A Nemzeti Tanács megválasztott tagjai közül 34 szocialista, 15 radikális polgár és 3 pártonkívüli volt.

Szűts 1991, 86.

1920. augusztus 10.

Pécssett a szerb városi vezetés zár alá vette a piarista rend 2100 holdas dobszai gazdaságát, amely ennek következtében a megszállás alóli felszabadulásáig több mint húszmillió korona kárt szenvedett. Pécssett a szerbek erőszakoskodása a megszállás utolsó pillanatáig tartott.

Salacz 1975, 107.

1920. augusztus 14.

Szövetségi szerződés jött létre Belgrádban Csehszlovákia és Jugoszlávia között a trianoni békeszerződés által szentesített rend fenntartására. Ez lett a fokozatosan kialakuló kisantant alapja. (A szerződés szövegét közli Halmosy Dénes: *Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb külpolitikai szerződései*. Budapest, 1983, 156–157. – Pritz Pál jegyzete Hory András könyvéhez.)

Hory 1987, 424.

Csehszlovákia és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság szövetségi szerződést kötött a magyar restaurációs törekvésekkel szemben, és ezzel megszületett a kisantant. (Később – 1921. június 7-én – csatlakozott a szerződéshez Románia is.) Elsőrendű feladatának tekintette a békeszerződésben foglaltak végrehajtása feletti ellenőrzést.

Vinaver 1971, 149.

1920. augusztus 24.

Szabadkán újra megjelent a *Bácsmezei Napló*, a polgári demokratikus értelmiség napilapja. Az újság 1903. január 16. és 1907. február 10., valamint 1908. július 7. és 1919. január 17. között már megjelent, az új délszláv államban azonban újra be kellett jegyeztetni, ami a lap tulajdonosának, Fenyves Ferencnek – aki 1908 óta felelős szerkesztőként is jegyezte a lapot – sikerült. 1903–1908 között Dugovich Imre és Csillag Károly állt az újság élén, 1929-ben Bródy Mihály váltotta fel Fenyvest, akit viszont 1935-ben Szegedi Emil és Havas Károly követett. A *Bácsmezei Napló* fogadta be a pécsi emigránsok népes csoportját, élükön Haraszi Sándorral, aki 1986-ban megjelent *Befejezetlen számvetés* című önéletrajzi művében külön fejezetet szentelt a napilapnál eltöltött éveknek. A Szegedről érkezett Dettre János a napilap hasábjain folytatott vitát a vajdasági magyar irodalom lényegére

vonatkozó kérdésekről. A Fenyves Ferenc irányította lap liberális újságírói közösségének tagjai gyakran opponáltak a Senteleky Kornél vezette csoport irodalmi meggyőződését és kisebbségvédelmi elképzeléseit, a helyi színek elméletében pedig kifejezetten a vicinális irodalom veszélyét látták. A gyakran nemtelen eszközöket is alkalmazó Fenyves Ferencet Senteleky író társaihoz intézett leveleiben ezért gyakran bírálta. A *Bácsmezei Napló* 1924-ben – 25 éves fennállása alkalmából – *Almanach* címmel – antológiát jelentetett meg. Ennek sikerén felbuzdulva 1928-ban karácsonyi mellékletként *Vagyunk!* címmel ismét irodalmi almanachhal ajándékozta meg az olvasóit, amit egy évvel később *Almanach 1929* címmel megismételt. „Mikor most újból útnak indítjuk a jugoszláviai írás *Almanach*-ját, azt szeretnénk, hogy a magteremtett és életre keltett jugoszláviai magyar irodalom teremtsen meg a magyar olvasót is, aki íme, értéket kap és akitől az irodalom ezért nem vár mást, csupán érdeklődést” – írta Fenyves Ferenc *Lecturis salutem!* című bevezető írásában. A napilap, amely 1930. március 26-tól *Napló* címmel jelent meg, tárca rovatában gyakran közölte Kosztolányi Dezső, Karinthy Frigyes, Babits Mihály és Móricz Zsigmond írásait is, vasárnapi irodalmi rovata pedig az 1920-as és 1930-as években a jugoszláviai magyar írók munkáinak adott teret. A lap 1941-ben szűnt meg.

1920. augusztus 27.

Egy rendelet ideiglenesen megengedte a telepek létesítését olyan bérelt nagybirtokon is, amelyért az állam vállalta magára a bér fizetését. Ugyanakkor a szaloniki fronton harcolt dobrovoljacokra korlátozták a telepési jogokat, amivel a helyi (vajdasági, bácskai) önkénteseket gyakorlatilag megfosztották a földtől, mert java részük annak idején a dobрудzsai fronton harcolt.

Lőrinc 1977, 35.

Ha a húszas években még nyomorogtak is, a 30-as években már bizonyos gazdasági önállóságra tettek szert a telepések. Noha államilag 3000–3000 dinár adósság terhelte az egyes háztartásokat, s a letelepedéskor 95 százalékuknak sem akadt, a telepések 40%-a ekkor már adósságmentesen gazdálkodott. 80 százalékuk a földművelésre alkalmas eszközökkel is rendelkezett. Tekintve, hogy a telepítések egyik célja a Bácska teljes elszarbesítése volt, s a helybeliek, főleg a magyarok s más nem szláv népek – de esetleg szlávok sem – részesülhettek földben. A divide et impera politika befolyása alatt a telepések és helybeliek között eleinte elmérgesedett a helyzet, hiszen a magyar volt itt a legelesettebb nép, és régóta vágyott már a földre. De gyakori volt az összetűzés a magyar nagybirtokos és a telepések között is. Sok kis- és középparaszt is elveszítette földjét, hogy a dobrovoljacoknak jusson. 1939-ig a Bácskában 52 615 személynek 192 462 katasztrális holdat juttattak, a nagybirtokosok viszont 169 968 katasztrális holdat tarthattak meg, ami a korábbi nagybirtok 46,82%-ának felelt meg. Az önkéntesek száma 5177 volt, ami persze nem jelentette a Bácska teljes elszarbesítését.

Lőrinc 1977, 36.

A Vajdaságban is életbe lépett az oktatási minisztérium új oktatási törvénye. Ennek értelmében:

1. minden általános iskola állami intézménnyé minősült. A nem szláv közösségekben létrehozhatnak a kisebbségek számára párhuzamos tagozatokat, akkor, ha egy osztályba legkevesebb 60, két összevont osztályba 55, három vagy négy összevont osztályba 45 tanuló jelentkezik. Számukra kötelező a szerb nyelv tanulása, valamint a földrajz és a szerb történelem ugyancsak szerb nyelven történő hallgatása;

2. az önálló anyanyelvi szakközépiskolák és a polgári iskolák helyett Újvidéken, Zomborban és Pancsován a szerb tannyelvű iskola keretében magyar tagozatokat nyitnak.

Mészáros 1981, 191.

1920. augusztus 29–30.

Pécsett törvényhatósági választásokat tartottak. 12 876 személyt vettek fel a választói névjegyzékbe, s ebből 91 44 fő adta le a szavazatát. A keresztényszocialisták és a városi polgárság jelentős része bojkottálta a választásokat.

Szűts 1991, 87.

1920. szeptember 1.

A világháború előtt Újverbáson magyar nyelvű gimnázium működött, amelyet a mai napon állami gimnáziumként átadtak a német közösségnek, ahol anyanyelvükön tanulhattak a német diákok. [...] A felsőfokú kereskedelmi középiskolákat a megfelelő szerb tannyelvű középiskolákhoz csatolták, azzal az ígérettel, hogy szükség esetén párhuzamos magyar tagozat is létrehozható. A szabadkai magyar községi gimnázium ugyancsak hasonló sorsra jutott, hiszen még az 1918–1919-es tanévben bunyevác párhuzamos tagozatok nyíltak, s a tervek szerint állami gimnáziummá történő minősítését követően 3–4 éven belül szerb tannyelvű gimnáziummá alakul át. [...] A felső kereskedelmi iskolákat a megfelelő szerb középiskolákhoz csatolták, a kúlai, a hódcsági, a bácstopolyai magyar állami polgári iskolákat felszámolták, a Felsőkabolban (Kovilj), Újvidéken, Palánkán, Óbecsén, Törökbecsén és Titelen működőket pedig a helyi szerb iskolákba integrálták.

Mészáros 1981, 191.

1920. szeptember 13.

A választásokat követően megtartották a Törvényhatósági Bizottság alakuló közgyűlését. Elnökévé Doktor Sándort választották, aki be-

szédében egyebek mellett elmondta: „Meg kell oldani a pénz kérdését, mert Pécs gazdasági helyzetét a speciális valuta erősen lerontotta. Ehhez meg kell szerezni az SHS állam támogatását.” Ezt követően a közgyűlés megújította a város vezetését.

Szűts 1991, 88–89.

1920. szeptember 22.

A városi közgyűlésen Pécs polgármesterévé Linder Bélát (mint egyedüli pályázót), a Károlyi-kormány volt hadügyminiszterét választották meg. Élmezésiügyi tanácsnok Bodnár Zsigmond tanfelügyelő, pénzügyi tanácsnok Rapp Dezső takarékpénztári könyvelő, gazdasági tanácsnok Lépes György mérnök, jogügyi tanácsnok dr. Soltész János MÁV üzletvezetőségi titkár, rendőrkapitány Polácsi János tanító, városi főmérnök Steinmetz István MÁV-mérnök lett. A főjegyzőnek megválasztott Dettre János nem vállalta el a tisztséget. A tisztújító közgyűlés köszönőtáviratot küldött az SZHSZ-kormánynak azért az önzetlen támogatásért, mellyel lehetővé tette Pécssett a népakarat megnyilvánulását, „mely az új Magyarországot akarja megteremteni”.

Szűts 1991, 89.

A politikai életet Doktor Sándor, dr., Hajdu Gyula dr., és Linder Béla irányították.

Szűts 1991, 93.

Szűts Emil Doktor Sándor „peranyagát” említi.

Szűts 1991, 131.

1920. szeptember 23.

Doktor Sándor Pécs város újonnan megválasztott Törvényhatósági Bizottságának elnöke felszólította Nendtvich Andor polgármestert, hogy adja át a hivatalát. Mivel az megtagadta annak teljesítését, a szerb karhatalom letartóztatta, a demarkációs vonalra szállította, és kiutasította a megszállt területről.

Szűts 1991, 90.

1920. október 1.

Tovább szigorították az oktatási törvényben előírtakat: a polgári iskolában magyar párhuzamos tagozat csak abban az esetben indítható, ha a jelentkező diákok száma eléri a 30-at.

Mészáros 1981, 192.

1920. október 11.

Pécs város törvényhatósági bizottsága közgyűlést tartott, melyen Linder Béla polgármesteri jelentése során a következőket mondta: „Mikor azt a jelszót, »Nem akarok többé katonát látni!« a dolgozók óriási lelkesedése közepette kimondtam, hogy egy jó békét mi nem fegyveres erőszakkal érhetünk el, hanem csakis teljes megadással [...] Mint megvert ország, mint tönkrement ország, mint kis ország nekünk le kell mondanunk mindennemű imperializmusról [...] s csak egy kötelességünk lehet, a szomszédos országok jóindulatú támogatásával a mindennapi életet biztosítani.”

Szűts 1991, 105.

1920. október 23.

Egy újabb rendelet – tekintettel a hatalmas elégedetlenségre – azzal az indoklással, hogy a nemzeti (elszerbesítési) érdekek így követelik meg, ismét engedélyezte az ipari dolgozóknak is a földhöz jutást. A szerbesítés politikája érdekében a dobroljacok részére főleg olyan birtokokból hasítottak ki egyes területeket, amelyeknek tőszomszédságában magyar vagy német parasztok éltek. Így számos ellentétnek vetették el a magvát, s a harc szinte permanenssé vált nemzeti síkon is, de a helybeli és a betelepített szerbek, sőt még az egyes szerb önkéntes rétegek (szaloniki, dobudzsai frontharcosok) között is.

Lőrinc 1977, 35.

1920. október 28.

Az oktatási miniszter újabb rendelete szerint:

1. a nemzeti kisebbségek tanulói számára a szerbhorvát nyelv mellett anyanyelvükön is röviden összefoglalhatják a szerb földrajz és a történelem tantárgyak anyagát,
2. ez érvényes a magániskolákra is,
3. a nem szláv tannyelvű iskolákban a szerbhorvát nyelv oktatása a harmadik osztályban kezdődik,
4. a zsidó felekezetű iskolákban az oktatás szerbhorvát nyelven folyik, kivéve azon helységeket, ahol nincs szerb iskola, de a szerbhorvát nyelv tanulása ott is kötelező, valamint a földrajz és a szerb történelem szerb nyelven történő tanulása is.

Mészáros 1981, 192.

1920. november 12.

Olaszország és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság megkötötte a rapallói szerződést, melyben Olaszország lemondott az 1915-i londoni szerződésben neki jutott Sibenikről és környékéről, és Dalmáciából csupán Zárát és a katonai szempontból fontos szigeteket tartotta meg. Fiumét szabad kikötőnek nyilvánította. A rapallói szerződést a két állam 1925-ben a nettunói szerződéssel egészítette ki, amelynek értelmében Fiume területét végleg Olaszországhoz csatolták. Jugoszlávia a Baross-kikötőt, valamint a fiumei kikötőben levő két mólónak és a hozzá tartozó raktáraknak használatát kapta.

Benda 1983, 876.

Megkötötték a rapallói szerződést, melynek értelmében Fiumét és közvetlen környékét „Fiumei szabad államnak” nyilvánították.

Szűts 1991, 123.

1920. november 20.

A Vesznic-kormány kihirdette a választási törvényt, és kírta az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat. Radics köztársasági pártja 50 mandátumot szerzett, de továbbra is megmaradt ellenzékben és nem vett részt az alkotmányozó nemzetgyűlés munkájában. A vidovdáni alkotmányt, amely Jugoszlávia sírásója lett, a radikális–demokrata koalíció hajszolta keresztül a horvátok és a szlovének szavazatai nélkül.

Csuka 1995, 46–47.

1920. november 28.

Megválasztották a délszláv állam alkotmányozó nemzetgyűlését. A Demokrata Párt 94, a Radikális Párt 89, a Kommunista Párt 58, a Radicspárt (horvát köztársasági parasztpárt) 49, a szerb földművesek 30, a boszniai muzulmán párt 24, a Korosec-párt (szlovén klerikális néppárt) 15, a horvát zajednica 11, a Szocialista Párt 10 mandátummal rendelkezett. Durva hangú viták és Horvátországban vad utcai harcok dúltak az alkotmányteremtő munka alatt. A nagyszerb centralizmus vívta első csatáját a horvát és szlovén regionalizmussal. Nikola Pasics megszavaztatta az alkotmányt, ám ez csak úgy sikerült, hogy valósággal megvásárolta a muzulmán bégek szavazatait.

Csuka 1995, 30–31.

A délszláv államban az 1921. évi jugoszláv statisztika szerint az összlakosság száma 11 984 911 lélek volt, ebből 632 735 macedón, 467 658 magyar, 505 790 német, 439 657 albán, 231 068 román, 12 552 olasz, 150 322 török, 246 357 egyéb, 40 000 zsidó, az állam alkotmánya azonban egyáltalán nem tesz említést a kisebbségekről.

Csuka 1995, 31.

1920. december 3.

Linder Béla Pécsről memorandumot intézett az antanthatalmakhoz: „Mi igyekszünk itt létesíteni a mi kis köztársaságunkat, mint a jövő Magyarország kezdeményezését [...] Elkerülhetetlennek tartjuk a jelenlegi uralom bukását, és mi megkíséreljük a lehetőséget (sic!), hogy helyettesítsük egy demokratikus uralommal, mely képes az újjászervezésre, mely nemcsak az országra nézve fontos, hanem a szomszédos és érdekelt államokra nézve is.” (*Magyartalan!* – M. F.) Ezt ismétli meg december végén a belgrádi kormány egyik miniszterének pécsi látogatásakor, amikor a terület autonómiájáról tárgyaltak. A jegyzőkönyv a következő bejegyzést tartalmazza: „a magyar állam törvényhozásának és kormányának rendelkezései az autonómia területén nem hajthatók végre. Addig pedig, amíg az autonómia más jogszabályt nem alkot, [...] a magyar államnak a magyar tanácsköztársasági kormányzótanács megalakulásáig, azaz 1919. évi március 22-éig érvényben volt jogszabályai maradnak hatályban.”

Szűts 1991, 112., 110.

1920. december 9.

A magyarországi evangélikus egyház egyetemes közgyűlése kimondta, hogy az integritás alapján áll: „az egyetemes egyházat régi területi határai-ban továbbra is egységesnek tartja”.

Balogh–Gergely 1993, 180.

1920. december 12.

Újvidéken megjelent a *Délbácska* című politikai napilap első száma. Kezdetben mindössze négy oldalon közölt híreket, hamarosan azonban a magyar közélet meghatározó lapjává vált. Felelős szerkesztője 1920–1923 között dr. Szlezák Rezső, 1923–1929 között pedig Tomán Sándor volt. Az újvidéki Gutenberg könyvnyomdában nyomtatták, kiadótulajdonosként pedig Fáth Ferenc és társa szerepelt az impresszumban. Rövid idő leforgása alatt íróink serege jelentke-

zett a napilapnál, és ezzel a jugoszláviai magyar irodalom életében is fontos orgánummá vált. Az írók és költők közül Andrée Dezső, Borsodi Lajos, Cziráky Imre, Csuka Zoltán, Debreczeni József és Fekete Lajos publikált a legtöbbet a lapban. 1929. december elsejétől *Reggeli Újság*ként jelent meg.

Fáth Ferenc és társai egyféle – pénzügyi értelemben nem profitáló – részvénytársaságot alapítottak; körülbelül 500 újvidéki magyar értelmiségi személyenként 100–500 dinárt adományozott a lapalapítás céljaira, úgyhogy a *Délbácska* 200 000 dinár kezdőtőkével kezdte meg a működését. [...] Fáth Ferencen kívül még hét alapító tagja volt a vállalkozásnak: Horváth Lajos újvidéki református lelkész, Fábry Bertalan újvidéki evangélikus lelkész, dr. Szlezák Rezső újvidéki ügyvéd, Ábrahám János helybeli könyvkereskedő, Beck János könyvkötő, valamint Irsai Antal és Palásti György újvidéki szőlősgazdák. [...] A *Délbácska* politikai napilap volt.

Hornyik 1985, 13–14.

Délbácska [az első programcikke]. Az az új helyzet, melyet a békeszerződés teremtett, és amelyet által a magyarság az S.H.S. állam területén nemzetiséggé vált, azt bizonyos feladatok elé állította, hogy a közösség érdekeivel nem ellentétes, ezektől azonban mégis különböző külön érdekeit és céljait a törvényes rend alapján állva, és a törvényes korlátokat soha át nem lépve, megvalósíthassa. [...] A politikai célok mellett lehetnek azonban a gazdasági és kulturális élet terén olyan célok, melyek általánosak, nem is függenek a társadalmi osztálytagosulástól, hanem egy nemzetiségnek sajátos, külön céljait képezik. Az ily célok köré való csoportosulás nyelvi, illetve nemzetiségi alapon már történhetik anélkül, hogy az illető nemzetiség az általános államérdekkel vagy törvényes renddel összeütközésbe jönné. Az ilyen gazdasági és kulturális, tehát nem politikai természetű, sajátosan magyar célok és érdekek elérése, ápolása és védelme

végezt a vajdasági magyarságnak is egységbe kell tömörülnie. Ennek a tömörülésnek szószólója, felvilágosítója, oktatója és irányítója akar lenni a *Délbácska*. Erre vállalkoztunk.

Délbácska, 1920. december 12. 1.

1920. december 22.

A pécsi Vigadóban megtartott nagygyűlésen megjelent Budapestről Lovászy Márton is. A *Munkás* tudósítása szerint a gyűlésen szóba került „ennek a területnek egy átmeneti autonóm kormányzatú impériummá való kiépítése”.

Szűts 1991, 111.

A „Linder–Lovászy-féle autonómiatörekvés”.

Szűts 1991, 119.

Lovászy Márton politikai, közéleti tevékenysége már néhány hónappal korábban Magyarországon lehetetlenné vált, s ezért emigrált az SZHSZ-állam területére.

Szűts 1991, 114.

1920. december 29.

A szerb kormány meghozta az Obznanát, amellyel megszüntették a Jugoszláv Kommunista Párt működését. Letartóztatták, rendőrségi felügyelet alá vonták a kommunistákat, vagy száműzték őket a szomszédos országokba. Az állami hivatalokból elbocsátották őket, akik az 1920-as földreform során földhöz jutottak, visszavették a földet. Ilyen módon a rendelet erősen érintette a Bácskát, a Bánátot és a Szerémség sok helységét. Nem kevesen elhagyták a lakóhelyüket, s emigráltak. Többségük a bácskai, a bánáti területek magyar, német nemzetiségű kommunistáiból kerültek ki. Többen költöztek Pécsre is, s itt az emigráció „balszárnyához” csatlakoztak.

Szűts 1991, 99–100.

A Pécsi Szocialista Párt vezetése kiáltványt tesz közzé, melyben lemond.

Szűts 1991, 115–117.

1920. december 30.

Kihirdették az Obznanát, amellyel betiltották a Jugoszláv Kommunista Párt valamennyi szervezetének a működését. Az Obznana értelmében a munkásotthonokat is be kellett zárni, és megtiltottak minden baloldali és szakszervezeti tömörülést is. Ez újabb alkalmat adott a magyarság nagyobb tömegeinek az országból történő kiutasítására.

Mészáros 1981, 123.

1920

Az SZHSZ Királyság belügyminisztériumának irattárában fellelhető iratok szerint a jugoszláv hatóságok feltételezték, hogy a szabadkai *Bácsmegyei Napló* és a *Hírlap* szoros kapcsolatban áll a magyar belügyminisztériummal és a Távirati Irodával, mi több: rendszeres anyagi támogatást is kapnak. A pénz egyszerű bankátulással történt, amit egy bizonyos Jakopčić bonyolított le a szabadkai Gazdasági Bankon (Privredna banka) keresztül.

Mészáros, 1981, 223.

Az oktatási intézmények államosításáról szóló törvény meghozatala előtt a Vajdaságban 379 magyar egyházi jellegű alapítványi általános iskola működött: közülük 224 római katolikus, néhány lutheránus és izraelita. Ezenkívül 252 községi és 9 speciális alapítványi általános iskola létezett. A magyar nyelvű óvodák száma 180 volt (községi és alapítványi), volt továbbá mezőgazdasági szakiskola, 7 községi és két alapítványi kereskedelmi középiskola. Horvátországban, Szlavóniában és Boszniában a Julián Egyesület 65 magyar általános iskolát működtetett, a Magyar Állami Vasutak további 14-et, a protestáns egyház pedig 11-et. Volt továbbá 4 községi és 2 felekezeti alapítványi középiskola, egy gimnázium, egy községi és két alapítványi kereskedelmi iskola. Mindemellett működött 14 községi, 9 magán és 5 alapítványi polgári iskola. [...] A szerbek az első világháború előtt bizonyos fokú

■
autonómiával rendelkeztek az oktatás terén. Az iskolák önállóan választhatták meg a támogatóikat, az intézmények vezetőit, a tanári kar összetételét, és maguk határozták meg az oktatási programot is, bár ezeknek igazodniuk kellett a magyar oktatási programokhoz.

Mészáros 1981, 186–187.

1920

Petényi József elnökletével újra kezdi működését a zombori Kaszinó Egyesületi Dalárda. Hengen Máttyás, majd dr. Kiss Lajos és Kiss János karmesterek új színt és új lendületet visznek a Dalárda életébe. 1920 és 1930 között kizárólag vokális koncerteket rendeztek, és dalos versenyeken vettek részt.

Bokréta 1940, 62.